

MODERN METHODS OF INFORMING THE POPULATION

I. Polvonov

Head of the Life Safety Training Center of the
Khorezm Region Emergency Situations Department

I.Ollaberganov

Teacher of the Life Safety Training Center of the Khorezm Region Department of
Emergency Situations +99897 721-74-01

Sh.Tillayev

Tashkent Institute of Irrigation and Agricultural Mechanization Engineers
"Trainee Teacher" +99891 793-74-74

M. Karimova

student of the Department of Life Safety,
Tashkent State Technical University

Anatation

The article discusses ways to inform the public about the threat or occurrence of emergencies, as well as the organization of actions to inform the population and the leadership.

Emergencies in the functioning of the state system. A comprehensive approach to solving the problems of public awareness and automation of information processes within the state system of emergencies was proposed.

Keywords. Emergency mode, notification, management, public awareness, high readiness, information, information area

Anatatsiya

Maqolada favqulodda vaziyatlar xavfi yoki yuzaga kelganda aholini xabardor qilish, shuningdek aholi va rahbarlar tarkibini xabardor qilish harakatlarini tashkil etish usullari ko'rib chiqiladi.

Favqulodda vaziyatlar davlat tizimi faoliyatida. Aholini xabardor qilish muammolarini hal qilish va FVDT doirasida axborot jarayonlarini avtomatlashtirish yo'nalishiga kompleks yondashuv taklif etildi.

Анатация

В статье обсуждаются способы оповещения населения о риске или возникновении чрезвычайных ситуаций, а также способы организации усилий по повышению осведомленности общественности и руководства.

Чрезвычайные ситуации в функционировании государственной системы. Предложен комплексный подход к решению проблем информирования населения и автоматизации информационных процессов в государственной системе чрезвычайных ситуаций.

Kalit so'zlar. Favqulodda vaziyat rejimi, xabardor qilish, boshqaruv, aholini xabardor qilish, yuqori tayyorgarlik, axborot, axborot maydoni

Kirish. FVDT tizimida axborotni boshqarish har doim eng muhim faoliyat yo'nalishlaridan biri sifatida qaraldi.

Axborot oqimlarini boshqarish, aholini va hududlarni favqulodda vaziyatlardan himoya qilish sohasida ishonchli axborotni tezda olish, qayta ishlash va etkazish qobiliyati aholini favqulodda vaziyatlarning prognozi va yuzaga kelishi, favqulodda vaziyatlardan himoya qilish usullari va ularning xavfsizligini ta'minlash bo'yicha qabul qilingan chora-tadbirlar to'g'risida xabardor qilishda muhim omil hisoblanadi.

Favqulodda vaziyatlarning oldini olish bo'yicha ishlarning samaradorligi, ayniqsa favqulodda vaziyatlarda aholi va hududlarni himoya qilish bo'yicha chora-tadbirlarni amalga oshirishda aholini xabardor qilish jarayonini tashkil etishga, FVDT boshqaruv organlarining ommaviy axborot vositalari bilan o'zaro hamkorligiga va ijtimoiy tarmoqlar bilan ishlashga bog'liq.

Axborot jamiyatining jadal rivojlanishi sharoitida yondashuv va ish uslublarini o'zgartirish zaruriyati mavjud. Bunda aholini xabardor qilish tizimini takomillashtirishning asosiy vazifalari quyidagilardan iborat:

aholi va hududlarni ham kundalik faoliyat, ham yuqori tayyorlik, tahdid yoki favqulodda vaziyatlarning rivojlanish rejimida himoya qilish sohasida aholini va (muayyan shaxsni) axborotni o'z vaqtida, tezkor ravishda aholiga yetkazish;

axborotning maksimal aniqligi va ishonchligini ta'minlash hamda favqulodda vaziyat xavfi va yuzaga kelishi vaqtida davlat hokimiyati organlariga bo'lgan ishonchni saqlab qolish, shu jumladan noto'g'ri va bila turib yolg'on axborotning tarqalishiga qarshi turish va ularni bartaraf etish uchun o'z vaqtida tanib olish va shart-sharoitlar yaratish;

axborotlarni yetkazishning manzilliligini ta'minlash-aholining keng qatlamlariga axborot taqdim etish imkoniyati

Natijalarni tahlil qilish va tahlil qilish jarayonida FVDT tuzilmasida aholini xabardor qilish jarayonlari va usullari kompleksini, xususan, FVDT kundalik boshqaruvi organi sifatida tizimli yondashuv qo'llanildi.

Axborot jarayonlarini tashkil etish (axborot ta'siri, axborot kompaniyalari) axborot sabablari bo'lgan muayyan hodisalarning paydo bo'lishi natijasida yuzaga keladi.

Aholini xabardor qilishning asosiy turlari quyidagilardir:

Omaviy axborot vositalari orqali xabar berish;

ASOI bilan xabardor qilish;

Huquqiy axborot;

Maxsus sharoitlarda xabardor qilish.

Axborotning har bir turi axborotni tayyorlash, axborot jarayonini tashkil etish, axborotni etkazib berish kanallaridan foydalanish bo'yicha o'ziga xos xususiyatlarga ega[3].

Kundalik faoliyat rejimida terminal majmualaridan respublika aholisi manfaatlari yo'lida ijtimoiy reklama, reklama-marketing va boshqa ijtimoiy ahamiyatga ega axborotni efirga uzatish uchun foydalanish mumkin. Bunda ijtimoiy reklama, reklama-marketing va boshqa ijtimoiy ahamiyatga molik axborotlar terminal komplekslari ekranlaridan foydalanish Efir vaqtining yetmish besh foizidan ko'p bo'lmagan hajmda efirga uzatilishi kerak. Qolgan vaqt davomida fuqaro muhofazasi, favqulodda vaziyatlardan himoya qilish sohasida aholini tayyorlash va xabardor qilish bo'yicha axborot uzatilmoqda.

Yuqori tayyorlik rejimida ijtimoiy reklama, reklama marketing va boshqa ijtimoiy ahamiyatga ega axborotni efirga uzatish terminal komplekslari ekranlaridan foydalanish efir vaqtining ellik foizidan ko'p bo'lmagan hajmda amalga oshirilishi kerak.

Qolgan vaqtlarda yuzaga kelayotgan vaziyat, boshqaruv organlarining tavsiyalari, kuch-quvvat, mablag' va aholining yuzaga kelgan favqulodda vaziyatlarning oldini olish yoki uning oqibatlarini kamaytirish bo'yicha axborotlari eshitilmoqda.

Favqulodda vaziyat rejimida barcha efir vaqti aholini favqulodda vaziyat, yuzaga kelgan vaziyat haqida xabardor qilish va tayyorlash bo'yicha ma'lumotlarni efirga uzatish uchun ishlatiladi.

Turli favqulodda vaziyatlar sharoitida axborotning rejalashtirilgan samarasini ta'minlash maqsadida axborot kompaniyasi jarayonida idrok chegarasidan oshib ketadigan ma'lum axborot bosimini ta'minlash kerak (agar shaxs axborotni idrok eta boshlasa va yodlab olsa). Bunga maqsadli auditoriya tomonidan axborotni idrok etishga ta'sir qiluvchi zarur omillarni hisobga olgan holda muayyan ta'sir funksiyasini tanlash orqali erishish mumkin.

Aholini xabardor qilish mexanizmlari va reklama texnologiyalarida ishlatiladigan mexanizmlar ko'p jihatdan bir xil ekanligini ta'kidlash mumkin. Ular ommaviy axborot

vositalarining yagona maqsadlari, o'xshash usullari va umumiyliigi (axborot tarqatish kanallari) reklama tarqatish jarayonlari (birinchi navbatda, ijtimoiy) va aholini xabardor qilish. Axborotni etkazib berish bo'yicha har ikkala jarayon ham ommaviy axborot vositalari bilan bog'liq.

Zamonaviy reklama fani va amaliyotining rivojlanishi, oxir-oqibat, innovatsion texnologiyalarni qo'llash bilan bog'liq. Ayni paytda bu jarayonlar aholini xabardor qilish tizimlarini qurishda tashkiliy va texnologik yondashuvlarda o'z aksini topmoqda[2].

Shunday qilib, favqulodda vaziyatlarda aholini sifatli va samarali xabardor qilish uchun quyidagi tadbirlarni amalga oshirish zarur:

- vaziyatni baholash;
- axborot maqsadlarini aniqlash;
- maqsadli auditoriyalarni aniqlash;
- axborot ta'sirining kanallari va texnik vositalarini tanlang;
- o'tkazilgan axborot jarayoni natijalarini baholash.

Rasmiy axborotni aholiga yetkazish jarayonida axborot xabarining mazmuni va mohiyatiga qarab turli axborot kanallari: ommaviy axborot vositalari (teleeshittirish, radioeshittirish, bosma nashrlar, Internet nashrlari), Internet hamjamiyati (bloglar, ijtimoiy tarmoqlar, elektron kartalar), umumiy foydalanishdagi aloqa tarmoqlari (jumladan, SMS orqali axborot uzatish), aholini xabardor qilish va xabardor qilishning avtomatlashtirilgan tizimi asosi, FVDT ning ixtisoslashtirilgan axborot resurslari (FVDT funksional quyi tizimlarining tegishli saytlari) va boshqalar ishtirok etadi.

Muayyan auditoriyani xabardor qilishda maqsadli axborot olish imkoniyati, shu jumladan axborotning geografik doirasini aniqlash muhim omil hisoblanadi.

Yangi axborot manbalarining paydo bo'lishi, bir tomondan, an'anaviy ommaviy axborot vositalarining auditoriyasini pasaytiradi, boshqa tomondan, ommaviy axborot vositalari o'zlari yaratgan kontentni etkazib berish uchun yangi kanallardan foydalanishga majbur qiladi.

Aholini xabardor qilish uchun ishlatiladigan asosiy kanallar.

Terminal komplekslarini xabardor qilish kanali, favqulodda ogohlantirish axborot maqsadida ishlatiladi. Aholini ogohlantirish tizimini qamrab olish hududiga muvofiq axborotning manzili katta ahamiyatga ega.

Qisqa matnli xabarlar (SMS) oldindan belgilangan guruhlarni manzilli xabardor qilishda ishlatilishi mumkin. Xabarni etkazib berishning texnik kafolati yo'q, xabarni o'z vaqtida etkazib berish. Uyali aloqa operatorlari texnologiyasi bo'yicha jo'natiladigan SMS-xabarlar hududiy mezon (mobil radiotelefon aloqa tarmoqlarining bazaviy stansiyalarini qamrab olish zonalarini bo'yicha) bo'yicha ma'lumotlarni taqdim etish imkonini

beradi. Qisqa vaqt ichida foydalanuvchi terminaliga kafolatli etkazib berish. Axborot olishni nazorat qilishning texnik imkoniyati yo'q.

Telefon aloqasi kanallari - axborotni yetkazib berishning manzili (aniq aloqa - muayyan xizmatlarga, mobil aloqa - muayyan shaxsga). Ommaviy cheklovlar (aloqa tarmoqlarining tarmoqli kengligi cheklovi).

Ommaviy axborot vositalari (ommaviy axborot vositalari) (televidenie, radioeshittirish, bosma ommaviy axborot vositalari) aholining eng keng qamrovi bo'lib, har bir kanal yetkazib berish tezligi, qamrov darajasi, auditoriya xususiyatlari va maqsadli auditoriyaga yetkazish imkoniyatlari bo'yicha o'ziga xos xususiyatlarga ega.

Internet (ommaviy axborot vositalari saytlari, bloglar, ijtimoiy tarmoqlar) - aholining ortib borayotgan ta'siri va qamrovi, maqsadli axborot olish imkoniyatlari, tezkorlik. "Xavfsiz shahar" apparat-dasturiy kompleksini yaratish doirasida yetkazib beriladigan maxsus mablag'lar - yagona raqam bo'yicha favqulodda tezkor xizmatlarni chaqirish tizimi-112[4].

Ommaviy yashash joylarida maxsus axborot vositalari terminal kompleksi o'rnatilgan muayyan hududda maqsadli turli xil axborotlarni (audio, video) taqdim etish imkoniyatiga ega.

Ommaviy yashash joylarida maxsus ko'chma axborot vositalari-odamlarning ommaviy yashash joylari orqali tezkor harakat qilish orqali aholining muhim qatlamlarini qamrab olishi mumkin. Audio va vizual xabarlarini qabul qilish, qayta ishlash va namoyish etish, shuningdek ogohlantirish hududini va xabar qilingan ma'lumotlarni tezda o'zgartirish imkoniyati.

Uyma-uy yurib, aholi yig'inlarini tashkil etish, varaqalarni tarqatish, elchilarni jalb qilish, e'lonlarni joylashtirish orqali axborotni yetkazishning manzili. Cheklangan axborot uzatish tezligi. Odatda, u axborotni uzatishning boshqa texnik vositalari mavjud bo'lmagan kam aholi punktlarida qo'llaniladi.

Tashkilotlar ichida axborot - axborot rahbardan (DDS orqali) bo'ysunuvchilarga tarqatiladi va qisqa vaqt ichida tashkilotning barcha xodimlariga ma'lumot berishga qodir.

Ilg'or innovatsion texnologiyalarni joriy etish va ulardan foydalanish jarayoni axborotni tarqatish imkonini beradi

internetda, multimedia qurilmasida, avtomobilda, noutbukda yoki smartfonda, planshetda va turli tarmoqlarda.

Shuni alohida ta'kidlash kerakki, ko'rib chiqilayotgan innovatsion texnologiyalar asosan foydalanuvchi tomonidan axborot olish uchun mo'ljallangan.

Shunga ko'ra, axborotni manzilli etkazib berish imkoniyati ham oshib bormoqda. Bundan tashqari, ushbu manzilni muayyan foydalanuvchi (uning ijtimoiy rolini va

boshqa, masalan, til xususiyatlarini hisobga olgan holda) va so'nggi qurilmaning joriy joylashuvi, zamonaviy telekommunikatsiya tarmoqlarini taqdim etish imkoniyatiga ega bo'lgan ma'lumotlar bilan bog'liq holda ko'rish mumkin.

Multimediya axborot va ogohlantirish tizimlarini qurish-foydalanuvchilarning turli xil etkazib berish kanallari orqali axborotni idrok etishga vaqt ajratishning zamonaviy o'zgarishini aks ettiruvchi global tendentsiya.

Aholini xabardor qilish tashqi axborot muhitining holatini hisobga olmasdan hal etilishi mumkin bo'lmagan turli xil favqulodda vaziyatlar xavfi va yuzaga kelishi uchun kompleks vazifa sifatida qaraladi.

Axborot maydonini monitoring qilish va tahlil qilish doimiy va doimiy ravishda amalga oshiriladi, uning natijasi nafaqat umumiy axborot fonini baholash, balki yangi axborot sabablarini aniqlash (masalan, aholini xabardor qilishning yangi jarayonlarini va boshqa axborot ta'sirini boshlaydigan voqealar to'g'risida noto'g'ri yoki bila turib yolg'on ma'lumotlarning paydo bo'lishi).

Axborot maydonini monitoring qilish jarayoni qanday tashkil etilganligi va uning bajarilishi samaradorligini baholash qanday amalga oshirilganligi, ayniqsa, favqulodda vaziyatlar davrida aholini xabardor qilish tizimining ishlash sifatiga bog'liq.

Shu munosabat bilan axborot maydonini monitoring qilish jarayoni yanada boshqarilishi va nazorat qilinishi kerak. Uning samaradorligini ob'ektiv baholash imkonini beradigan bir qator mezonlarni (parametrlar, ko'rsatkichlar) shakllantirish zarurligiga. Nazorat qilinadigan parametrlar va ko'rsatkichlarni aniqlash usullari belgilangan maqsadlarga erishish darajasini baholash uchun vosita bo'lishi kerak.

Axborot maydonini monitoring qilish maqsadlari quyidagicha ifodalanishi mumkin:

-sodir bo'lgan, ilgari ma'lum bo'lmagan voqealar, FVDT manfaatlari sohasiga tegishli voqealarni aniqlash;

-nazorat ostida bo'lgan voqealar haqida turli manbalardan olingan ma'lumotlarni nazorat qilish;

-FVDT kundalik boshqaruv organlari tomonidan aholini xabardor qilish va boshqa axborot ta'sirlari natijalarini nazorat qilish;

-belgilangan mezonlarga muvofiq barcha kerakli ma'lumotlarni mavjud manbalardan olish; olingan axborotni tezkor tahlil qilish, uni tasniflash va axborot sabablarini aniqlash;

-FVDT xizmatlaridan unumli foydalanish uchun zarur bo'lgan ma'lumotlarni taqdim etish.

Axborot maydonini monitoring qilish samaradorligi ikki metodologik strategiya yordamida baholanishi kerak: sifatli va miqdoriy.

Raqamlarda ifoda etilmaydigan ko'rsatkichlar uchun sifatli baholash amalga oshiriladi. Bu vaziyatni yoki hodisani yaxshiroq tushunishga, sabab-ta'sir munosabatlarini aniqlashga imkon beradi. Sifatli baholash uchun ma'lumotlar norasmiy (norasmiy) matnlar, nutq va tizimli bo'lmagan kuzatishlarning ingl. Sifatli baholashning natijasi ma'lum bir jarayonning og'zaki ta'rifi, o'rganilayotgan vaziyat, muayyan hodisalar va jarayonlarning aniqlangan sabablari haqida mazmunli xulosalar bo'lishi mumkin[1].

Kontitativ baholash raqamli shaklda ifodalanishi mumkin bo'lgan xususiyatlar va ko'rsatkichlar bo'yicha amalga oshiriladi bunday ekspert usullari.

Jarayonlarning murakkabligi va katta hajmdagi axborotga ishlov berish zarurligi, aholini xabardor qilish bilan bog'liq jarayonlarni avtomatlashtirish bilan bog'liq vazifalar sifatini oshirish, jumladan, aholini xabardor qilish va ulardan kompleks foydalanishning zamonaviy usullarini amalga oshirishda zarur qadamdir.

Tashkilotga kompleks yondashuvni qo'llash va FVDT doirasida aholini xabardor qilish jarayonlarini avtomatlashtirish;

favqulodda vaziyatlarning oldini olish bo'yicha chora-tadbirlarni axborot bilan ta'minlash va ularning oqibatlarini bartaraf etish;

Tizimni zamonaviy darajada xabardor qilish va avtomatlashtirishning zamonaviy usullaridan faol foydalanish FVVning asosiy manbai bo'lishiga imkon beradi:

1) favqulodda vaziyatlar, favqulodda vaziyatlar va favqulodda vaziyatlar oqibatlarini tinchlik va urush davrida bartaraf etishda aholini fuqaro muhofazasini tashkil etishda davlat boshqaruvi organlari uchun axborot;

2) inson hayotining xavfsizligini ta'minlash uchun zarur bo'lgan tezkor va ishonchli ma'lumotlar;

3) aholi va hududlarni favqulodda vaziyatlardan muhofaza qilish sohasidagi bilimlar;

4) idoralar va tashkilotlar uchun ma'lumot.

Natijada, fuqaro mudofaasi tadbirlari doirasida aholini tinchlik va urush davrida xabardor qilishni ilmiy tashkil etish tezkorlik, ishonchlilik va manzillilikning sifat jihatidan yangi darajasiga ko'tariladi.

Adabiyotlar royxati.

1. 1999-yil 20-avgustdagi "Aholini va hududlarni tabiiy hamda texnogen xususiyatli favqulodda vaziyatlardan muhofaza qilish to'g'risida" gi qonuni. 1998-yil 25-dekabrda "Reklama to'g'risida" gi qonuni.
2. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining Qarori. 2017-yil 8-avgustdagi " Favqulodda vaziyatlar xavfi yoki sodir bo'lganligi haqida O'zbekiston Respublikasi aholisiga xabar berish va ma'lumot yetkazishning avtomatlashtirilgan tizimini yaratish va rivojlantirish to'g'risida" gi 601-sonli qarori.
3. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2017-yil 5-dekabrda "Samarqand shahrida "112" yagona raqami orqali shoshilinch operativ xizmatlarni chaqirish tizimini tashkil etish to'g'risida 966-son qarori.